

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده مدیریت و اقتصاد

رساله دوره دکتری تخصصی (Ph.D)

رشته مدیریت گرایش سیاستگذاری عمومی

عنوان :

تعیین عوامل موثر بر تغییر خط مشی در حوزه علوم، تحقیقات و فناوری؛
موردکاوی: «قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری» و «قانون نحوه پذیرش دانشجو در دانشگاهها و موسسات عالی کشور»

نگارنده:

طیبه عباسی

استاد راهنما:

آقای دکتر حسن دانایی فرد

اساتید مشاور:

آقای دکتر عادل آذر آقای دکتر مهدی الوانی

مهرماه ۱۳۸۹

تقدیر به

روح پدر مهربانم که

«با تلاش و کوشش بی همتایش

مسیر موفقیت در تحصیل را برایم هموار نمودند»

به همسر عزیزم که

با صبوری و مهربانی همواره همراهم بودند

و

به مادر عزیز و مهربانم،

برادران و خواهران بزرگوارم

که همواره حامی و پشتیبانم بودند.

با سپاس از:

استاد ارجمندم جناب آقای دکتر دانایی فرد که در مراحل مختلف انجام این پژوهش از اندیشه ها و حمایت‌های ارزشمندشان بهره بردم.

اساتید محترم مشاور، جناب آقای دکتر آذر و دکتر الوانی که با رهنمودهای ارزشمندشان به بنده کمک کردند.

اساتید محترم داور (جناب آقای دکتر توفیقی، دکتر فانی، دکتر خداداد حسینی و دکتر پورعزت) که با لطف و بزرگواری زحمت داوری این پژوهش را متقبل شدند.

اساتید محترم گروه مدیریت دانشکده مدیریت و اقتصاد که به بنده اعتماد کردند این پژوهش را به شیوه کیفی انجام دهم.

از صاحب‌نظران حوزه خط مشی گذاری (دکتر الوانی، دکتر پورعزت، دکتر اشتریان و دکتر ملکمحمدی) به خاطر اندیشه ها و راهنمایی های ارزشمندشان تقدیر می کنم.

از کلیه کسانی که در جمع آوری اطلاعات این پژوهش مشارکت کردند؛ از مسئولین محترم وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مسئولین محترم شورای عالی انقلاب فرهنگی، مسئولین محترم کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس، صاحب‌نظران و پژوهشگران این حوزه و بویژه سپاس و قدردانی می کنم از لطف و عنایت جناب آقایان دکتر توفیقی، دکتر منتظر، دکتر میلی منفرد و دکتر کبکانیان که در روند طراحی و انجام پژوهش مرا راهنمایی کردند.

تقدیر و تشکر می کنم از اساتید محترمی که برای هماهنگی با مسئولین و صاحب‌نظران حوزه علوم،

تحقیقات و فناوری جهت جمع آوری اطلاعات به بنده کمک کردند: جناب آقایان دکتر آذر، دکتر توفیقی، دکتر فانی، دکتر خداداد حسینی، دکتر فرهنگ عباسی، دکتر حسن پور و مهندس عباسی.

از برادر ارجمند جناب آقای نجفی تشکر و قدردانی میکنم بخاطر زحمات بی شائبه شان در گروه مدیریت.

از موسسه پژوهش و برنامه ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به سبب حمایتشان در انجام این پژوهش تشکر و قدردانی می کنم.

و همینطور تشکر می کنم از همسر عزیزم و برادران بزرگووارم بخاطر همراهی و کمک هایشان در فرایند پژوهش و مادرمهربانم و خواهرانم که همواره مرا حمایت کردند و همچنین از کلیه دوستانم به سبب لطف و بزرگواریهایشان قدردانی می کنم.

چکیده

هدف این پژوهش درک بهتر فرایند تغییر خط مشی در مورد «قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری» و «قانون نحوه پذیرش دانشجو در دانشگاهها و موسسات عالی کشور» است؛ تا با بررسی عوامل موثر و رویدادهایی که در فرایند تغییر این قوانین رخ داده است، تبیین کند که چطور این خط مشیها تغییر کرده اند و چه عواملی از درون سیستم و بیرون از آن بر روند این تغییرات و نتایج خط مشی تاثیر گذارده است.

در تدوین چارچوب تئوریک (و مفهومی) و برای طراحی اولیه پژوهش از تئوریهای رایج تغییر خط مشی استفاده شده است. بویژه تئوری ائتلاف مدافع ساباتیه و جنکینز-اسمیت، چارچوب جریانات چندگانه کینگدون و مدل تعادل منقطع جونز و بومگاتر، درک و بینش مفیدی در زمینه تدوین این چارچوب و همینطور درک بهتر قضایای مورد بررسی ارائه داد.

برای انجام پژوهش، طرحی پژوهشی کیفی و استراتژی مورد کاوی استفاده شده است. منابع داده شامل مستندات مرتبط با هر دو خط مشی، گزارشات خبری و مصاحبه با ۳۴ نفر از اعضای کلیدی خط مشی گذاری در حوزه علوم، تحقیقات و فناوری و حوزه آموزشی (شامل ۲۰ نفر از قوه مجریه (۱۷ نفر از مسئولین وزارتخانه در ۱۵ سال اخیر و ۳ نفر از سایر نهادها)، ۶ نفر از اعضای کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی، ۳ نفر از اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی و ۵ نفر پژوهشگر و صاحب نظر در این حوزه) بوده است.

نتایج پژوهش نشان می دهد که تغییرات خط مشی زمانی رخ داده است که کارآفرینان خط مشی تلاش کرده اند فرصت مناسب را برای جلب توجه به مسائل مرتبط با حوزه خط مشی پیدا کنند و ایده های خط مشی خود را پیشنهاد دهند. آنها سعی کرده اند با استفاده از مجاری قدرت تصمیم گیری و استراتژیهای مناسب برای اقناع و ترغیب سایر افراد و نهادهای دخیل در خط مشی گذاری، روند تغییرات

را تا مرحله نهایی شدن فرایند تغییر پیگیری کنند. در این زمینه ویژگیها و ماهیت کار آفرینان نیز بی تاثیر نبوده است.

همچنین با توجه به تغییرات خط مشی های مورد بررسی در این پژوهش که نوعی تغییرات سریع و اساسی در خط مشی محسوب می شود، رویکرد خط مشی گذاران و گروههای ذینفوذ نقش موثری در روند تغییرات و همینطور نتایج خط مشی دارد. بعلاوه نتایج پژوهش حاکی از اینست که نقش رسانه در تغییر خط مشی صرفاً در حد اطلاع رسانی و آگاهی افکار عمومی بوده است.

مهمتر اینکه در هر دو تغییر در خط مشی (قضایای مورد بررسی در این پژوهش) مسائل حوزه خط مشی و اهمیت این مسائل برای جامعه هدف، نقش موثری در تغییر خط مشی دارد و از دید خط مشی گذاران عامل اصلی در مبادرت به چنین تغییرات است. با این حال این پژوهش بدنبال این نیست که بررسی کند آیا چنین تغییراتی به حل این مسائل منجر شده است یا نه؟

فهرست مطالب

صفحه

۱-۲۳	فصل اول : کلیات پژوهش.....
۲	۱-۱- مقدمه.....
۳	۱-۲- بیان مسأله.....
۷	۱-۳- سوالات پژوهش.....
۹	۱-۴- اهمیت و ضرورت پژوهش.....
۱۱	۱-۵- اهداف پژوهش.....
۱۲	۱-۶- چارچوب مفهومی پژوهش.....
۱۵	۱-۷- روششناسی پژوهش.....
۱۷	۱-۷-۱- مبنای فلسفی پژوهش.....
۱۷	۱-۷-۲- جهت گیری پژوهش.....
۱۷	۱-۷-۳- شیوه انجام پژوهش.....
۱۹	۱-۷-۴- طرح پژوهش.....
۲۰	۱-۷-۵- جمع آوری داده ها.....
۲۱	۱-۷-۶- تحلیل داده ها.....
۲۲	۱-۸- تعریف واژه های کلیدی.....
۲۵-۲۲۳	فصل دوم : ادبیات، پیشینه و چهارچوب نظری تحقیق.....
۲۵	۲-۱- مقدمه.....
۳۱	۲-۲- رویکردهای اصلی مبنای تغییر خط مشی.....
۳۲	۲-۲-۱- فرایند سیاسی و رویکردهای تصمیم گیری.....
۳۵	۲-۲-۲- نخبگان و نئومارکسیستها.....

فهرست مطالب

صفحه	
۳۹ ۲-۲-۳- رویکرد پست مدرن و فرهنگ
۴۰ ۲-۲-۴- رویکرد دولت محور
۴۰ ۲-۲-۵- تغییر نظامهای خط مشی
۴۹-۱۷۱ ۲-۳- تئوریها و مدل‌های تغییر خط مشی (مدلهای مورد استفاده در چارچوب مفهومی)
۴۹ ۲-۳-۱- چارچوب ائتلاف مدافع
۵۶ ۲-۳-۱-۱- مولفه های اصلی چارچوب ائتلاف مدافع
۶۲ ۲-۳-۱-۲- بررسی چارچوب ائتلاف مدافع تا سال ۱۹۹۹
۶۳ ۲-۳-۱-۲-۱- خرده سیستم خط مشی و عوامل بیرونی
۶۶ ۲-۳-۱-۲-۲- مدل انسان و نظامهای باور
۶۹ ۲-۳-۱-۲-۳- نظام های باور و تبیین تغییر خط مشی
۷۵ ۲-۳-۱-۲-۴- ائتلافهای مدافع
۷۹ ۲-۳-۱-۳- ویرایش ۱۹۹۹ در چارچوب ائتلاف مدافع (دو مسیر مهم برای تغییر باورها و خط مشی)
۸۰ ۲-۳-۱-۳-۱- یادگیری خط مشی محور
۸۱ ۲-۳-۱-۳-۲- تغییر خط مشی از طریق یادگیری خط مشی محور
۸۲ ۲-۳-۱-۳-۳- ویژگیهای یادگیری خط مشی محور
۸۵ ۲-۳-۱-۳-۴- شوکها یا آشفتگی های بیرونی
۸۵ ۲-۳-۱-۴- اصلاحات مهم در چارچوب ائتلاف مدافع از سال ۱۹۹۹
۸۹ ۲-۳-۱-۵- ویرایش نهایی؛ مسیرهای بدیل برای تغییر خط مشی
۹۲ ۲-۳-۱-۶- کاربردهای چارچوب ائتلاف مدافع
۹۴ ۲-۳-۱-۷- انتقادات مطرح شده به چارچوب ائتلاف مدافع
۹۷ ۲-۳-۲- تئوری جریان‌ات چندگانه

فهرست مطالب

صفحه

۱۰۲ ۲-۳-۲-۱ ویژگی های ماهوی چارچوب جریانات چندگانه
۱۰۲ ۲-۳-۲-۱-۱ سطح و واحد تحلیل
۱۰۲ ۲-۳-۲-۱-۲ به لحاظ توجه به منافع افراد یا گروه
۱۰۲ ۲-۳-۲-۱-۳ ابهام
۱۰۳ ۲-۳-۲-۲ ویژگیهای ساختاری
۱۰۳ ۲-۳-۲-۲-۱ جریان مشکل خط مشی
۱۰۸ ۲-۳-۲-۲-۲ جریان خط مشی
۱۱۵ ۲-۳-۲-۲-۳ جریان سیاسی
۱۱۸ ۲-۳-۲-۲-۴ پیوند جریانات
۱۱۹ ۲-۳-۲-۲-۵ مشارکت کنندگان
۱۲۰ ۲-۳-۲-۲-۶ دریچه های خط مشی
۱۲۴ ۲-۳-۲-۲-۷ کارآفرینان خط مشی
۱۲۷ ۲-۳-۲-۳ انتقادات مطرح شده به مدل جریانات چندگانه
۱۳۲ ۲-۳-۲-۴ کاربردهای تئوری جریانات چندگانه
۱۳۵ ۲-۳-۳ مدل تعادل منقطع
۱۴۵ ۲-۳-۳-۱ تدوین دستورکار
۱۴۷ ۲-۳-۳-۲ سطح خرده سیستم
۱۴۹ ۲-۳-۳-۳ سطح کلان
۱۵۱ ۲-۳-۳-۴ تصویر خط مشی
۱۵۱ ۲-۳-۳-۵ تغییر در مجرای خط مشی
۱۵۳ ۲-۳-۳-۶ نقش کارآفرینان خط مشی

فهرست مطالب

صفحه

۱۵۴ ۲-۳-۳-۷ نقش گروههای ذینفوذ
۱۵۴ ۲-۳-۳-۸ نقش رسانه
۱۵۷ ۲-۳-۳-۹ انتقادهای مطرح شده در مورد مدل تعادل منقطع
۱۵۹ ۲-۴-۲ مقایسه ۳ مدل تغییر خط مشی (تئوری ائتلاف مدافع، چارچوب جریانات چندگانه و مدل تعادل منقطع)
۱۶۰ ۲-۴-۱ کنش جمعی
۱۶۳ ۲-۴-۲ میزان ساختاریافتگی فرایند خط مشی گذاری و جایگاه نهادها
۱۶۶ ۲-۴-۳ مقیاس جامعه خط مشی گذاری
۱۶۷ ۲-۴-۴ ثبات و تغییر خط مشی
۱۶۹ ۲-۴-۵ چارچوب زمانی تغییر
۱۷۰ ۲-۴-۶ رویدادهای بحرانی
۱۷۱-۲۱۳ ۲-۵ سایر تئوریهای تغییر خط مشی
۱۸۲ ۲-۵-۱ تئوری طراحی خط مشی
۱۸۰ ۲-۵-۲ تئوری انتخاب عقلایی نهادی
۱۸۷ ۲-۵-۳ رهیافت شبکه
۱۹۳ ۲-۵-۳-۱ گونه شناسی ساختار شبکه در خرده سیستم خط مشی
۱۹۷ ۲-۵-۳-۲ ارتباط شبکه های خط مشی با تغییر خط مشی
۲۰۴ ۲-۵-۴ مدل کارآفرینی خط مشی
۲۰۸ ۲-۵-۴-۱ جامعه خط مشی گذاری
۲۰۸ ۲-۵-۴-۲ چارچوب زمانی
۲۰۹ ۲-۵-۴-۳ چارچوب ساختار
۲۰۹ ۲-۵-۴-۴ نقش کارآفرینان خط مشی در تغییر خط مشی

فهرست مطالب

صفحه

۲۱۳ ۲-۷- چارچوب مفهومی پژوهش
۲۲۳-۲۴۴ فصل سوم: روش شناسی پژوهش
۲۲۳ ۳-۱- مقدمه
۲۲۴ ۳-۲- روش شناسی پژوهش
۲۲۷ ۳-۳- طرح پژوهش
۲۳۱ ۳-۴- نمونه گیری
۲۳۴ ۳-۵- جمع آوری داده ها
۲۳۸ ۳-۶- تحلیل داده ها
۲۴۲ ۳-۷- اعتبار سنجی تحلیل
۲۴۴ ۳-۸- خلاصه فصل
۲۴۶-۳۳۵ فصل چهارم: تحلیل و تفسیر داده ها
۲۴۶ ۴-۱- مقدمه
۲۴۶ ۴-۲- تبیین وضعیت سیاستگذاری حوزه علوم، تحقیقات و فناوری
۲۴۷ ۴-۲-۱- نهادهای نقش آفرین در حوزه علوم، تحقیقات و فناوری
۲۵۰ ۴-۲-۲- تعامل نهادهای نقش آفرین در سیاستگذاری
۲۵۷ ۴-۳- راهکارهای پیشنهادی برای ترسیم تعامل مطلوب نهادهای خط مشی گذار
۲۵۸ ۴-۳-۱- راهکار پیشنهادی اول
۲۶۰ ۴-۳-۲- راهکار پیشنهادی دوم
۲۶۱ ۴-۳-۳- راهکار پیشنهادی سوم
۲۶۳ ۴-۴- الگوی تبیین تغییر خط مشی در زمینه خط مشیهای انتخاب شده
۲۶۴ ۴-۴-۱- قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

فهرست مطالب

صفحه

۲۶۴ ۴-۴-۱-۱- تاریخچه تغییرات در قانون
۲۷۳ ۴-۴-۱-۲- تبیین الگوی تغییر خط مشی؛ قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۲۷۶ ۴-۴-۱-۲-۱- سطح مساله
۲۹۳ ۴-۴-۱-۲-۲- فرصت خط مشی
۳۰۰ ۴-۴-۱-۲-۳- سطح تدوین خط مشی
۳۰۲ ۴-۴-۱-۲-۴- سطح قانونی شدن خط مشی
۳۱۶ ۴-۴-۲- قانون نحوه پذیرش دانشجو در دانشگاهها و موسسات عالی کشور
۳۱۶ ۴-۴-۲-۱- تاریخچه شکل گیری کنکور برای پذیرش دانشجو
۳۲۳ ۴-۴-۲-۲- نحوه شکل گیری طرح پذیرش دانشجو در دانشگاهها و موسسات عالی کشور
۳۲۹ ۴-۴-۲-۳- تبیین تغییر خط مشی «قانون نحوه پذیرش دانشجو در دانشگاهها و موسسات عالی کشور»
۳۳۰ ۴-۴-۲-۳-۱- سطح مسائل
۳۳۶ ۴-۴-۲-۳-۲- فرصت خط مشی
۳۳۸ ۴-۴-۲-۳-۳- سطح تدوین خط مشی
۳۳۹ ۴-۴-۲-۳-۴- سطح قانونی شدن خط مشی
۳۵۲ ۴-۵- خلاصه فصل
۳۵۴-۳۹۸ فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۳۵۴ ۵-۱- مقدمه
۳۵۸ ۵-۲- عوامل موثر بر تغییر خط مشی
۳۵۸ ۵-۲-۱- مسائل
۳۶۴ ۵-۲-۲- تصویر خط مشی و تصویر مسائل
۳۶۶ ۵-۲-۳- کارآفرینان خط مشی

فهرست مطالب

صفحه

۳۷۰ ۵-۲-۴- تغییرات سیاسی و مدیریتی
۳۷۳ ۵-۲-۵- گروههای ذی نفوذ
۳۸۰ ۵-۲-۶- رسانه
۳۹۲ ۵-۳- کاربردهای پژوهشی
۳۹۷ ۵-۵- محدودیتها و مشکلات پژوهش
۴۰۰-۴۴۴ منابع و مواخذ

فهرست مطالب

صفحه

۱۶ نمودار (۱-۱) : پیاز فرآیند تحقیق.....
۱۹ نمودار (۱-۲): مراحل روش علمی پژوهش
۲۶ نمودار(۲-۱): چرخه خط مشی.....
۵۷ نمودار(۲-۲): چارچوب ائتلاف مدافع.....
۸۹ نمودار(۲-۳): چارچوب اصلاح شده ائتلاف مدافع.....
۹۹ نمودار (۲-۴) : فرایند خط مشی گذاری درمدل جریانات چندگانه
۱۱۴ نمودار(۲-۵): عناصر چارچوب جریانات چندگانه.....
۱۴۸ نمودار (۲-۶): مدل تعادل منقطع بومگاتر و جونز.....
۱۷۳ نمودار (۲-۷): تئوری طراحی خط مشی.....
۱۸۱ نمودار (۲-۸): بخش الف. چارچوب آستروم برای تحلیل نهادی.....
۱۸۵ نمودار(۲-۹): بخش ب: سه سطح تحلیل نهادی.....
۲۰۳ نمودار (۲-۱۰) رویکرد شبکه.....
۲۲۶ نمودار (۳-۱): مراحل انجام پژوهش.....
۳۱۵ نمودار ۴-۱ : الگوی تغییر قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.....
۳۳۳ نمودار (۴-۲): تحلیل مسائل مرتبط با نحوه پذیرش دانشجو در دانشگاهها و موسسات عالی کشور.....
۳۴۵ نمودار (۴-۳): الگوی تبیین تغییر خط مشی «قانون نحوه پذیرش دانشجو در دانشگاهها و موسسات عالی کشور.....
۳۴۸ نمودار (۴-۴) الگوی تبیین تغییر خط مشی برای هر دو مورد.....

فهرست جداول

صفحه

۱۴	جدول (۱-۱): چارچوب تئوریکی برای شناخت مولفه های پژوهش.....
۷۱	جدول (۲-۱): نظام باورهای ائتلاف مدافع.....
۸۸	جدول (۲-۲): گونه شناسی ساختارهای فرصت ائتلاف.....
۱۶۱	جدول (۲-۳) مقایسه چارچوب ائتلاف مدافع، چارچوب جریانات چندگانه و مدل تعادل منقطع.....
۱۹۴	جدول (۲-۴): نوع شناسی شبکه های خط مشی.....
۱۹۷	جدول (۲-۵): نوع شناسی ساختار های شبکه.....
۲۰۰	جدول (۲-۶): ظرفیت برای تغییر و نوع تغییر در خط مشی.....
۲۲۰	جدول (۲-۷): چارچوب تئوریکی برای شناخت مولفه های پژوهش.....
۲۲۹	جدول (۳-۱) :آزمون موردکاوی.....
۳۸۷	جدول (۵-۱): کارکردهای رسانه در خط مشی گذاری.....

فصل اول:

کلیات پژوهش

موضوع تغییر خط مشی عمومی و نحوه ای که چنین تغییراتی تحت تاثیر مجموعه ای از عوامل خطمشی اتفاق می افتد، برای مدتها موضوع پژوهش برخی از صاحبانظران بوده است (Baumgartner and Jones, 1993; Sabatier and Smith, 1991; Kingdon, 2003).

نظریه پردازان، دیدگاههای متفاوتی در زمینه تغییر خط مشی ارائه کردهاند: بحث انتخاب عقلایی در چارچوب عوامل نهادی، کنار هم قرار گرفتن مشکلات و راه حل‌های خط مشی یا فرایند رقابت سیاسی بین گروههای ذینفوذ، نقش سازمانهای دولتی و رسانه های جمعی.

هر یک از این دیدگاهها، بینشهای مهمی در مورد تصمیمها و تغییرات خط مشی ارائه می کنند. هدف این پژوهش بکارگیری افزوده های نظری صاحبانظران برای درک تصمیمات مهم در مورد سیستم علوم، تحقیقات و فناوری و سپس ارائه یک الگوی مناسب برای تبیین تغییر خط مشی در خصوص این سیستم با تاکید بر دو قضیه مورد بررسی است.

بسیاری از صاحبانظران برای درک فرایند تغییر خط مشی تلاش می کنند و رای مرزهای چارچوب صرفاً نظری گام بردارند. برای مثال جان^۱ (۱۹۹۹، ۲۰۰۳) با تدوین تئوری تکاملی تغییر خط مشی، تئوری جریانات چندگانه کینگدون^۲، تئوری تعادل نقطه ایی بومگاتنر و جونز^۳ و چارچوب ائتلاف مدافع ساباتییه و جنکینز- اسمیت^۴ را بسط داد. بعلاوه صاحبانظران تلاش می کنند تا تفکر تئوریک مناسبی را برای درک جامع از فرایند خط مشی و همینطور تلفیق عوامل مختلف موثر توسعه دهند.

برای مثال لوبل و همکارانش^۵ (۲۰۰۲) تاثیر عوامل متعدد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و اکولوژیکی را بررسی می کنند. این پژوهش نیز با چنین هدفی صورت می گیرد.

1 - John

2 - Multiple Streams Theory by Kingdon

3 - Punctuated Equilibrium by Bryan Jones and Frank Baumgartner

4 - Advocacy Coalitions Framework by Sabatier and Jenkins-Smith

5 - Lubell, Schneider, Scholz, and Mete

متداولترین روش برای بررسی عوامل بالقوه موثر بر تغییر خط مشی، استفاده از پژوهش موردکاوی است. از یک سو از روش موردکاوی برای بسط و بکارگیری یک تئوری خاص فرایند خط مشی، نظیر چارچوب جریان‌ات چندگانه، تئوری ائتلاف مدافع و تئوری تعادل منقطع، استفاده میشود. اغلب این مطالعات یک مورد را برای بررسی عمیق عوامل موثر بر تغییر خط مشی استفاده می‌کنند. همچنین از این روش برای تدوین تئوری و تبیین عوامل موثر بر تغییر خط مشی بدون آزمون تئوری خاصی استفاده شده است (Rutherford, 2006; Zhang, 2004).

این نوع پژوهش بویژه زمانیکه صاحب‌نظران موقعیت پژوهشی مناسبی را برای بررسی فرایند خط مشی و تغییر خط مشی انتخاب می‌کنند، بسیار مفید است (Adams, 2006; D'Anieri, 2007; Hay, 2005; Hurley, 2004; Lindayati, 2003; Orozco Quintero, 2007; Steketee, 2006). در این پژوهش از متدولوژی مورد کاوی برای بررسی عوامل موثر بر تغییر خط مشی در سیستم علوم، تحقیقات و فناوری (مبتنی بر تحلیل دو قضیه؛ قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و قانون نحوه پذیرش دانشجو در دانشگاهها و موسسات عالی کشور) استفاده می‌شود.

از یک سو، چنین رویکردی با ایجاد مبنای صحیح و با استفاده از یافته‌های تجربی موجود، تحلیلی از نحوه تغییر خط مشی در سیستم آموزش عالی ارائه می‌کند و از سوی دیگر، امکان شناسایی عوامل خاص آن خرده سیستم و محیط کلان حاکم بر یک کشور را میسر می‌کند (Clark, 2007; Henry, 2004; Ringelheim, 2006).

۲ - بیان مساله

امروزه کارکردهای آموزش عالی به سمت تنوع پیش می‌رود. این کارکردها نه تنها از حیث اقتصادی، بلکه از لحاظ فرهنگی و اجتماعی نیز اهمیت مضاعفی یافته است. بویژه در کشورهای

در حال توسعه برای نیل به توسعه بیش از پیش به مغزافزار و نرم افزار برای تحول همه جانبه نیاز است. در حقیقت آموزش عالی حلقه مهم و نهایی تربیت مدنی انسانهایی است که در ابعاد شناختی، عاطفی و عملی، کارکردهای مهمی را در تصدی مدیریت اجتماعی برعهده دارند. به همین دلیل تاثیرات وسیع فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی آن از ضریب پیچیدگی بیشتری نسبت به محیط اجتماعی بیرون برخوردار است. مسائل اجتماعی و فرهنگی جامعه غالباً به محیط دانشگاهی سرایت میکنند. در ضمن برخی مسائل نیز مختص محیط سیستم آموزش عالی است: فرهنگهای متفاوت (فرهنگ علمی در بخش استادان و دانشجویان، فرهنگ مدیریتی در بخش مدیران و فرهنگ عملیاتی (اپراتوری) در بخش کارمندی و خدماتی)، فعالیت تشکلهای و نهادهای مختلف، ناسازگاری و عدم انطباق ساختار سلسله مراتبی و برنامه ریزی متمرکز با فرهنگ دانشگاهی و غیره (Meek et al, 1991).

سیستم آموزش عالی نیز همانند سایر حوزه ها از یک سو، منابع محدودی دارد. (۳٪ بودجه کل کشور). از سوی دیگر تقاضا برای این منابع محدود از سوی نهادهای درون سیستم و همینطور انتظارات برای تحقق اهداف متعالی زیاد است. در حال حاضر بیش از ۲۹۳ هزار دانشجو در دانشگاههای وزارت علوم، بیش از ۶۵۰ هزار دانشجو در دانشگاه پیامنور و بیش از ۱۹۰ هزار نفر در موسسات غیردولتی غیرانتفاعی مشغول به تحصیل هستند، این در حالیست که تعداد اعضای هیات علمی (تمام وقت) در دانشگاههای دولتی وابسته به وزارت علوم حدود ۱۵ هزار و ۱۸۵ نفر و در دانشگاه پیام نور ۶۷۰ نفر است (گزارش عملکرد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۸۷).

چنین ویژگیهایی در بخش آموزش عالی، بعلاوه تغییرات ناشی از تغییرات محیطی، تاثیرات فناوری، اقتصادی و سیاسی مستلزم سیاستگذاری مناسب در این بخش است.